

Sygn. akt V CSK 685/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Krzysztof Pietrzykowski

Protokolant Piotr Malczewski

w sprawie z powództwa M.P. i K.P.

przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej w Warszawie
o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 6 października 2017 r.,

skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 7 lipca 2016 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego
[...] z dnia 2 grudnia 2015 r.,**

**i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi
Okręgowemu [...], pozostawiając mu**

rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 lipca 2016 r. Sąd Apelacyjny [...] oddalił apelację powodów M.P. i K.P. od wyroku Sądu Okręgowego [...] z dnia 2 grudnia 2015 r., oddalającego ich powództwo przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń S.A. w Warszawie o zapłatę zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną przez ubezpieczonego u pozwanego od odpowiedzialności cywilnej sprawcę wypadku, w którym śmierć poniosła ich córka.

Z ustaleń wynika, że w dniu 20 maja 1997 r. kilkuletnia córka powodów N. P. poniosła śmierć w wyniku uderzenia samochodem kierowanym przez P. Ś., który umyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Sprawca został skazany wyrokiem sądu karnego. Wobec tego, że był on ubezpieczony u pozwanego od odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów, powodowie zgłosili zdarzenie, domagając się wypłaty odszkodowania. W dniu 10 sierpnia 1998 r. wydana została decyzja płatnicza o przyznaniu im po 11 455 zł tytułem znacznego pogorszenia sytuacji życiowej. W dniu 22 sierpnia 2014 r. powodowie wezwali pozwanego do zapłaty zadośćuczynienia w kwocie po 100 000 zł. Pozwany odmówił zapłaty, powołując się na przedawnienie roszczenia, ostatecznie jednak przyznał zadośćuczynienie w kwocie po 15 000 zł.

W postępowaniu sądowym pozwany podtrzymał zarzut przedawnienia, a zarzut ten podzieliły orzekające w sprawie Sądy. W uzasadnieniu wyroków podkreślono, że według obowiązującego w dacie zdarzenia przepisu art. 442 § 2 k.c. roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, jeżeli szkoda wynikała ze zbrodni lub występku, ulegało przedawnieniu z upływem dziesięciu lat od dnia popełnienia przestępstwa, bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Przepis ten został uchylony ustawą z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. z dnia 9 maja 2007 r.), dodany natomiast został art. 442¹ § 2 k.c., który wydłużał ten okres do lat dwudziestu. Przepis art. 2 tej ustawy stanowił jednak, że ten dłuższy okres przedawnienia stosuje się do roszczeń

powstałych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli w tym dniu nie były jeszcze przedawnione. W ocenie obu Sądów, roszczenie powodów uległo przedawnieniu przed wejściem w życie przytoczonej nowelizacji kodeksu cywilnego, skoro bowiem wypadek wydarzył się w dniu 20 maja 1997 r., to roszczenie uległo przedawnieniu w dniu 10 maja 2007 r., a więc przed wejściem w życie przywołanej nowelizacji, co nastąpiło w dniu 10 sierpnia 2007 r.

Sąd Apelacyjny za niezasadny uznał zarzut naruszenia art. 819 § 4 k.c., podniesiony przez powodów w apelacji. Przepis ten określa skutki zgłoszenia zakładowi ubezpieczeń roszczenia lub zdarzenia objętego ubezpieczeniem i stanowi, że zgłoszenie to przerywa bieg przedawnienia, który rozpoczyna się na nowo od dnia, w którym zgłaszający otrzymał na piśmie oświadczenie zakładu ubezpieczeń o przyznaniu lub odmowie świadczenia. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, przepis ten odnosi się jednak jedynie do roszczeń stron umowy ubezpieczenia, nie dotyczy zatem roszczeń poszkodowanych zdarzeniem objętym umową odpowiedzialności cywilnej sprawcy szkody. Roszczenie takie, zgłoszone do zakładu ubezpieczeń, przedawnia się z upływem terminu przewidzianego dla tego roszczenia w przepisach o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym lub wynikłą z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania.

W ocenie obu Sądów, podniesieniu przez pozwanego zarzutu przedawnienia nie sprzeciwia się wzgląd na zasady współżycia społecznego (art. 5 k.c.). Przemawia za tym znaczny upływ czasu od dnia wypadku, brak obiektywnej, istotnej przyczyny w pozostawaniu w zwłóce z dochodzeniem roszczenia, a także fakt dobrowolnej wypłaty przez pozwanego kwoty po 15 000 zł tytułem zadośćuczynienia jeszcze przed wytoczeniem powództwa.

Powodowie zaskarżyli wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, opartą na podstawie naruszenia prawa materialnego, zarzucając naruszenie art. 819 § 4 w związku z art. 819 § 1 i 3 k.c. przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że przerwanie biegu przedawnienia roszczeń, o którym mowa w § 4, dotyczy wyłącznie § 1 tego przepisu, podczas gdy z jego brzmienia wynika, że § 4 odnosi się do wszelkich roszczeń wobec ubezpieczyciela, a zatem również do tych,

o których mowa w art. 819 § 3 k.c., co skutkowało niezastosowaniem art. 819 § 4 k.c. i w konsekwencji oddaleniem apelacji powodów. W konkluzji wnieśli o uchylenie wyroków obu Sądów wobec nierozpoznania istoty sprawy i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadnicze zdarzenie dla rozstrzygnięcia o zasadności skargi kasacyjnej ma przesądzenie kwestii, czy roszczenie powodów skierowane do pozwanego zakładu ubezpieczeń uległo przedawnieniu przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 16 lutego 1997 r.

Różnica w analizie Sądu Apelacyjnego i skarżących sprowadza się do możliwości zastosowania art. 819 § 4 k.c. do biegu terminu przedawnienia roszczenia wskazanego w jego § 3. Przy przyjęciu, że przepis art. 819 § 4 k.c. ma również zastosowanie do roszczenia poszkodowanego z tytułu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, powodowie zgłaszając roszczenie o świadczenie w 1998 r., przerwali bieg przedawnienia tego roszczenia, który rozpoczął się na nowo od dnia, w którym otrzymali na piśmie oświadczenie ubezpieczyciela o przyznaniu lub odmowie świadczenia. W sprawie brak ustaleń, kiedy powodowie otrzymali na piśmie decyzję płatniczą, niewątpliwie jednak najwcześniej mogło to nastąpić w dniu jej wydania, to jest 10 sierpnia 1998 r. Dziesięcioletni termin przedawnienia od dnia popełnienia przestępstwa upłynąłby zatem nie wcześniej niż 11 sierpnia 2008 r., a w tym dniu obowiązywał już wyżej wskazany przepis intertemporalny. Jak wyżej wskazano, zgodnie z tym przepisem do roszczeń, które są przedmiotem niniejszego postępowania, powstałych przed dniem wejścia w życie noweli do ustawy, tj. przed 10 sierpnia 2007 r., a według przepisów dotychczasowych w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, stosuje się przepis art. 442¹ k.c. Przepis ten przewiduje dwudziestoletni termin przedawnienia roszczeń o naprawienie szkody wynikłej ze zbrodni lub występku. liczony od dnia popełnienia przestępstwa bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia.

Kwestia stosowania art. 819 § 4 k.c. do kierowanych do ubezpieczyciela roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej przez sprawcę objętego ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej była już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. W uzasadnieniu wyroku z dnia 8 marca 2012 r., V CSK 165/11 (nie publ.) wskazano, że art. 819 § k.c. wprowadził szczególną przyczynę przerwy biegu przedawnienia roszczenia o świadczenie, kierowanego do ubezpieczyciela, którą jest zgłoszenie ubezpieczycielowi tego roszczenia lub zdarzenia objętego ubezpieczeniem. Przepis poprzedzony jest obecnie dwoma, a przed zmianami wprowadzonymi wspomnianą nowelą poprzedzony był trzema paragrafami określającymi termin przedawnienia. Dwa z nich, sprecyzowane w § 1 i 2 (§ 2, uchylony z dniem 10 sierpnia 2007 r.), określają początek biegu tego terminu dla roszczeń z umowy ubezpieczenia, podczas gdy w § 3 wskazano szczególny sposób liczenia terminu przedawnienia roszczenia poszkodowanego do ubezpieczyciela w wypadku ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Sąd Najwyższy wyjaśnił w tym wyroku, że usytuowanie przepisu określającego szczególną przyczynę przerwy biegu przedawnienia roszczenia kierowanego do zakładu ubezpieczeń po kompleksie przepisów normujących termin przedawnienia takich roszczeń wskazuje na to, że zawarte w nim postanowienie odnosi się do biegu wszystkich terminów określonych w tym przepisie, a nie tylko do terminu ogólnego z art. 819 § 1 k.c. Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela stanowisko wyrażone w tym wyroku. Trafna jest bowiem ocena, że zrównanie obydwu sytuacji uzasadniało przyznanie poszkodowanemu w art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej, obecnie uchylonej (tekst jedn.: Dz. U. z 1996 r. Nr 11, poz. 62 z późn. zm. - obecnie identyczną regulację zawiera art. 19 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 2060 z późn. zm.) uprawnienia do bezpośredniego kierowania roszczeń wobec ubezpieczyciela, identyczny zakres obowiązków zakładu ubezpieczeń w toku postępowania wyjaśniającego (tzw. likwidacyjnego) prowadzonego na skutek zgłoszenia roszczenia lub zawiadomienia o zdarzeniu oraz ten sam cel, jakim jest zapewnienie uprawnionemu do dochodzenia świadczenia ubezpieczeniowego bezpieczeństwa

w zakresie zabezpieczenia roszczeń przed przedawnieniem bez konieczności korzystania z drogi sądowej. Trzeba zwrócić uwagę, że istnienie podstaw do stosowania art. 819 § 4 k.c. do wszystkich roszczeń określonych w art. 819 k.c. Sąd Najwyższy przyjął już wcześniej, m.in. w wyrokach z dnia 9 sierpnia 2005 r., IV CK 157/05, 1, z dnia 21 maja 2009 r., V CSK 444/08, czy z dnia 15 października 2009, I CSK 59/09, wszystkie nie publ.) i nie odstąpił od niego w późniejszych orzeczeniach (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2013 r., IV CSK 662/12 i z dnia 20 listopada 2014 r., V CSK 5/14, nie publ.).

Należy dodać, że za przedstawionym poglądem przemawia też wykładnia literalna i celowościowa. Przepis art. 819 w § 1 k.c. określa termin przedawnienia roszczeń z umowy ubezpieczenia, w § 3 - termin przedawnienia roszczenia poszkodowanego do ubezpieczyciela o odszkodowanie lub zadośćuczynienie z tytułu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Przepis w § 4 sformułowany jest zaś ogólnie, dotyczy bowiem przerwy biegu przedawnienia roszczenia o świadczenie do ubezpieczyciela bez jakichkolwiek wyłączeń i wskazuje dzień rozpoczęcia biegu przedawnienia na nowo. Przerwa biegu przedawnienia dotyczy zatem wszelkich określonych w tym przepisie roszczeń kierowanych do ubezpieczyciela, a nie tylko roszczeń wynikających z umowy ubezpieczenia. Celowość kryje się w ochronie słabszej strony tej relacji prawnej, pokrzywdzonej zdarzeniem spowodowanym przez sprawcę objętego ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej.

Należy zwrócić uwagę, że Sąd Apelacyjny wadliwie powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2014 r., II CSK 745/13 (nie publ.), wywodząc z jego treści odmienny pogląd prawny. W wyroku tym Sąd Najwyższy istotnie wskazał, że jeśli w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny upłynęło więcej niż 10 lat od dnia zdarzenia wyrządzającego szkodę, jakiegokolwiek roszczenia z deliktu tego wynikające nie mogą być dochodzone po dniu 10 sierpnia 2007 r. na podstawie art. 442¹ § 3 k.c. w związku z art. 2 ustawy zmieniającej, choćby poszkodowany dowiedział się o szkodzie po tym dniu i wytoczył powództwo, mieszcząc się w trzyletnim terminie od daty powzięcia wiedzy o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia. Teza ta jest trafna, Sąd Apelacyjny nie zwrócił jednak uwagi, że została

wyrażona w odmiennym stanie faktycznym, a rozważania Sądu Najwyższego w ogóle nie odnosiły się do kwestii przerwy biegu przedawnienia i skutków zgłoszenia roszczenia bądź zdarzenia przed upływem przedawnienia, bowiem do takiego zgłoszenia w okolicznościach tej sprawy nie doszło.

Oddalenie apelacji i powództwa wobec uwzględnienia zarzutu przedawnienia oznacza, że nie została rozpoznana istota sprawy, co powoduje konieczność uchylecia wyroków Sądów obydwu instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.

kc

jw